

Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri: 2022 - I

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında maliye ile para politikaları arasındaki eş güdümü güçlendirmek, makroekonomik politikaları izlemek ve bu politikaların gözetimini geliştirmek amacıyla oluşturulan Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri (MDG) çerçevesi ve MDG Puan Tablosu, TEPAV tarafından Türkiye için kamuya açık resmi istatistikler esas alınarak gösterge niteliğinde oluşturulmakta ve üç aylık bazda güncellenmektedir.¹

2022 yılının ilk çeyreğine ait resmi istatistiklerin yayımlanmasını takiben MDG Puan Tablosu güncellenmiştir. Göstergeler, Türk lirasındaki hızlı ve yüksek oranlı değer kaybı ile birim işgücü maliyetlerindeki tarihi düşük seviyelere rağmen, cari işlemler açığının artış eğiliminde olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin ihracat gelirlerinin dünya ihracatındaki payına ait ilk veriler, 2021 yılında başlayan iyileşme eğiliminin 2022 yılının ilk çeyreğinde de sürdüğünü göstermektedir. Bununla beraber, rekabet göstergelerindeki olumlu gelişme cari işlemler dengesine yansımamıştır. İç dengesizlik göstergelerinin önemli bir kısmı analiz dönemindeki en yüksek değerine ulaşmıştır. Bu durum 2011 yılından bu yana iç dengesizliklerin en üst seviyeye çıktığını göstermektedir. 2022 yılının ilk çeyreğinde, finansal sektörün toplam yükümlülüklerine ilişkin gösterge eşik değerini yaklaşık 4 misline, konut fiyat endeksi ise eşik değerini yaklaşık 5 misline ulaşmıştır. Bu dönemde istihdam görünümündeki bozulma eğilimi 2021 yılı sonuna kıyasla azalmıştır. Ancak, yüksek seviyelerini koruması veya göstergelerin eşik değerlerin dışında kalması nedeniyle işsizlik oranlarının makroekonomik dengesizlik unsuru olmaya devam ettiği değerlendirilmektedir.

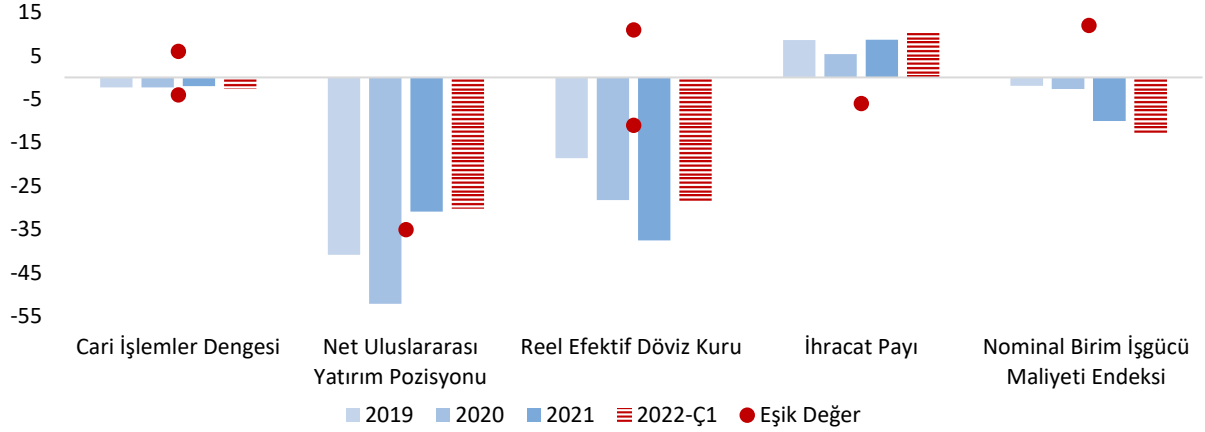
I. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

2022 yılının ilk çeyreğine ait göstergeler Türk lirasındaki hızlı ve yüksek oranlı değer kaybı ile birim işgücü maliyetlerindeki tarihi düşük seviyelere rağmen, cari işlemler açığının artış eğiliminde olduğunu göstermektedir. 2021 yılı sonu itibarıyla son 11 yılın en düşük düzeyine gerilemiş olan **reel efektif döviz kuru** göstergesi, 2022 yılının ilk çeyreğinde de düşük seyrederek rekabetçi bir seviyeye işaret etmektedir. Bir başka rekabetçilik göstergesi olan **birim işgücü maliyetindeki** üç yıllık değişim oranında 2019 yılında başlayan gerileme eğilimi, 2021 yılında hızlanmış ve 2022 yılının ilk çeyreği itibarıyla yüzde -12,8 ile analiz döneminin en düşük değerini almıştır. Söz konusu göstergedeki keskin düşüş rekabet gücünü destekliyor olsa da artan enflasyonla birlikte çalışanların alım gücünde gerilemeyi ve işgücü ödemelerinin milli gelir payındaki daralmayı yansıtmaktadır. Destekleyici rekabet gücü göstergelerine rağmen, **cari işlemler dengesine** ilişkin dış dengesizlik göstergesinde gözlenen uzun dönemli iyileşme eğilimi 2022 yılında tersine dönmüştür. Türkiye'nin **ihracat gelirlerinin dünya ihracatındaki payına** ait ilk veriler 2021 yılında başlayan iyileşme eğiliminin 2022 yılının ilk çeyreğinde de devam ettiğini gösteriyor olsa da, bu olumlu gelişme cari işlemler göstergesine yansımamıştır. Diğer taraftan, dış dengesizlik göstergesi olan **net uluslararası yatırım pozisyonu** 2021 yılı son çeyreğinde çıktığı eşik değerini üzerindeki seviyesini 2022 yılının ilk çeyreğinde de korumuştur (Şekil 1, Tablo 1).²

¹ Detaylı çalışma için bakınız: Cangöz, C., Şahinbeyoğlu, G., Kurt, T. ve E. Yılmaz (2021). "Avrupa Birliği Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü (MDP) ve Türkiye Değerlendirmesi," TEPAV Değerlendirme Notu, No. 202105 (https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2021/degerlendirme_notu/avrupa_birligi_makroekonomik_dengesizlik_proseduru_md_p_ve_turkiye_degerlendirmesi.pdf)

² TCMB tarafından yayınlanan Uluslararası Yatırım Pozisyonu İstatistikleri, 19 Ağustos 2021 tarihli yayımla birlikte revize edilmiş ve veriler 1998 yılına dek güncellenmiş, güncelleme ile birlikte net UYP açık pozisyonunda iyileşme kaydedilmiştir. Revizyon çalışması için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6/en2103.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6-nJtds9E>

Şekil 1. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri (2019-2022-Ç1)

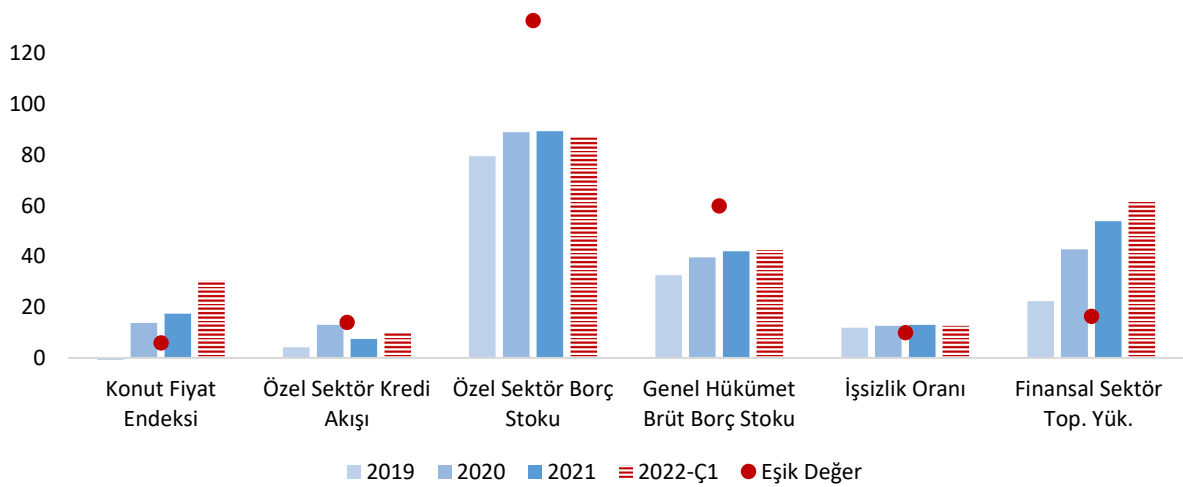

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

II. İç Dengesizlik Göstergeleri

Altı göstergeden üçünün analiz dönemindeki en yüksek değerine ulaşmış olması, iç dengesizliklerin 2011 yılından bu yana en üst seviyeye çıktığına işaret etmektedir. 2022 yılının ilk çeyreğinde özel sektör kredi akışı ve genel yönetim borç stoku 2021 yılı sonuna kıyasla artmış olsa da düzey olarak eşik değerlerin altında kalmıştır. Ancak, özel sektör borç stokunun GSYH'ye oranı bu dönemde bir miktar gerilemiş olsa da hala analiz döneminin en yüksek değerlerinden birine sahiptir. Bu durum genel olarak borçluluk seviyesinin yüksek ve mali alanın dar olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan, 2020 yılından itibaren hızla artan finansal sektörün toplam yükümlülükleri göstergesi, 2022 ilk çeyreğinde eşik değerini yaklaşık 4 misline yaklaşmış olup önemli bir kırılma noktası oluşturmaktadır. Benzer şekilde, konut piyasasındaki reel fiyat değişimini ölçen konut fiyat endeksi yüzde 6 olarak belirlenen eşik değerini oldukça üzerinde bir değer almış olup iç dengesizliklerdeki artışa dikkat çekmektedir. Ayrıca, 2016 yılından bu yana yüzde 10'luk eşik değerinin üzerinde seyreden işsizlik oranı göstergesi de hala COVID-19 salgını düzeyindedir (Şekil 2, Tablo 1).

Şekil 2. İç Dengesizlik Göstergeleri (2019-2022-Ç1)

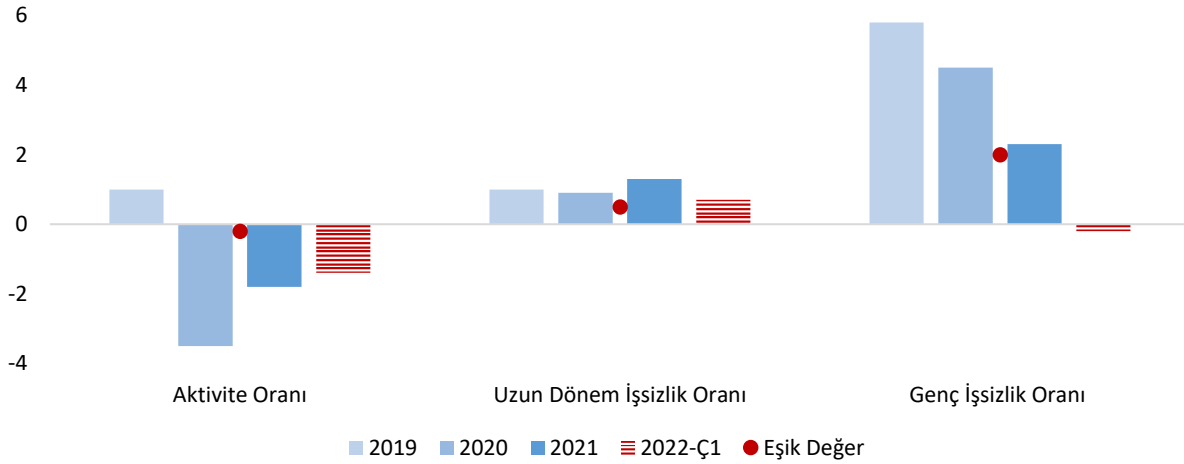

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

III. İstihdam Göstergeleri

2022 yılının ilk çeyreğinde, aktivite oranı ve uzun dönemli işsizlik göstergeleri eşik değer üzerindeki seviyelerini korumaktadır. 15 yaş ve üzerindeki ekonomik olarak faal nüfusun işgücüne katılımı şeklinde tanımlanan **aktivite oranı** göstergesi 2020 yılı öncesinde artış eğiliminde iken, salgınla beraber tersine dönmüş ve 3 puanın üzerinde gerilemiştir. Söz konusu gerileme eğilimi, 2022 yılının ilk çeyreğinde de hız kesmekle birlikte devam etmektedir. Diğer taraftan, 1 yıl veya daha uzun süredir işsiz olan kişilerin işgücüne oranını ifade eden **uzun dönem işsizlik** oranı göstergesi 2022 yılı ilk çeyreğinde kısmi olarak iyileşmekle beraber eşik değer üzerinde kalmıştır. 15-24 yaş grubu işsizlik oranlarının üç yıllık değişimi üzerinden hesaplanan **genç işsizlik oranında** 2019 yılında başlayan artış ilk kez 2022 yılının ilk çeyreğinde tersine dönmüştür. Bununla beraber genç işsizlik oranı hala yüzde 20'nin üzerinde seyretmektedir. İstihdam göstergeleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, verilerdeki bozulma eğiliminin 2021 yılı sonuna kıyasla azaldığı ancak, işsizlik oranlarının yüksek seviyelerini koruması veya göstergelerin eşik değerlerin dışında kalması nedeniyle makroekonomik dengesizlik unsuru olmaya devam ettiği görülmektedir (Şekil 3, Tablo 1).

Şekil 3. İstihdam Göstergeleri (2019-2022-Ç1)

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

Tablo 1. Türkiye MDG Puan Tablosu (2011 – 2022-Ç1)

	Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri					İç Dengesizlik Göstergeleri					İstihdam Göstergeleri			
	Cari İşlemler Dengesi	Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu	Reel Efektif Döviz Kuru	İhracat Payı	Nominal Birim İşgücü Maliyeti Endeksi	Konut Fiyatı Endeksi	Özel Sektör Kredi Akışı	Özel Sektör Borç Stoku	Genel Hükümet Brüt Borç Stoku	İşsizlik Oranı	Finansal Sektör Toplam Yükümlülükleri	Aktivite oranı	Uzun Dönem İşsizlik Oranı	Genç İşsizlik Oranı
	GSYH'ye oran - 3 yıllık ortalama	GSYH'ye oran	TÜFE bazlı - 3 yıllık değişim	Dünya İhracatına oran - 5 yıllık değişim	3 yıllık değişim	Reel yıllık değişim	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	3 yıllık ortalama	Konsolide olmayan - Yıllık değişim	15+ yaş nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15+ yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15-24 yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim
2011	-5,5	-37,7	-7,0	4,3	3,1	-3,6	10,4	60,7	36,1	11,9	14,0	3,0	-0,3	-2,1
2012	-6,7	-48,3	-2,3	7,7	3,8	3,8	9,1	62,2	32,4	10,3	15,6	2,1	-1,3	-7,8
2013	-6,7	-40,9	-16,0	4,3	3,2	5,0	12,7	71,2	31,1	9,6	22,4	2,0	-1,0	-3,0
2014	-5,1	-46,5	2,3	7,7	8,7	6,3	9,6	74,2	28,4	9,6	17,2	0,6	-0,5	-0,5
2015	-4,4	-42,7	-10,8	22,5	4,9	6,2	10,9	79,0	27,3	10,0	14,5	1,3	-0,1	1,0
2016	-3,5	-39,7	-7,3	26,5	15,2	3,4	7,1	84,2	27,9	10,4	19,4	1,2	-0,1	0,9
2017	-3,7	-51,5	-18,4	12,6	5,2	-2,5	15,0	83,7	27,9	10,7	22,5	2,3	0,3	2,9
2018	-3,6	-43,2	-22,9	6,5	3,3	-13,2	-2,9	82,4	30,1	10,9	17,9	1,9	0,3	1,8
2019	-2,3	-40,8	-18,6	8,6	-1,9	-1,6	4,2	79,5	32,6	11,9	22,4	1,0	1,0	5,8
2020	-2,3	-52,1	-28,2	5,4	-2,7	13,8	13,0	89,0	39,7	12,6	42,8	-3,5	0,9	4,5
2021	-2,0	-30,9	-37,5	8,7	-10,0	17,4	7,5	89,4	42,0	13,0	53,9	-1,8	1,3	2,3
2022-Ç1	-2,7	-30,2	-28,5	10,2*	-12,8	30,4	10,0	86,9	42,6	12,7	62,0	-1,4	0,7	-0,2
AB ülkeleri için eşik değerler	%-4/6	%-35	%+/-5 (Euro Bölgesi) %+/-11 (Euro Bölgesi Dışı)	%-6	%9 (Euro Bölgesi) %12 (Euro Bölgesi Dışı)	%6	%14	%133	%60	%10	%16,5	-0,2 puan	0,5 puan	2 puan

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

*Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yıllık verileri 281, üç aylık veriler ise 103 ülkeyi kapsamaktadır.